

Deel II

Jugend in Holland

1. Reis naar Holland

Papa en zijn twee zoons Helen en Herman brachten mij in 1900 te Tandjong Priok aan boord van de ^{de} Willem II. Mijn begeleider was de heer Trip, een vriend van ^{mijn} vader. Hij was ijdelijk netjes, ik stordig. En natuurlijk gaf elt in de avond als hij onder het betred een regen van standjes. Hij hield het postuum van Bismarck, maar was allereindigt van mij.

Administrateur van de suikerfabriek Asumbeyns aan de weg naar Java's noordwestpunt, noordoostpunt en voorkomen ~~van~~

De oorlog ^{van} tussen Engeland en in Zuid-Afrika, de zogenaamde Boerenoorlog was in volle gang. Wij waren fel anti-Engels, floten het Transvaalse volkslied als uren onderweg en Engelse loods aan boord kwam en haopten ^{het} Hollandsse oorlogsschip "de Gelderland" ^{die} door Koningin Wilhelmina gezonden om Paul Kruger te halen, te ~~zoeken~~ ontmoeten.

En voor ons jongeren, jongvrouwen en meisjes,

Het was een vrolijke, interessante reis via straat Saenda langs de Krakatau naar Soelang, Colombo werd, als ik mij wel herinner, niet, Gervin of Aden, Port Said wel aangedaan om kolen in te nemen. De vulkaan Stromboli ^{werkte} des avonds, en ^{moet was} straat Messina met de vrouwen werkende Etna. Eindpunt bootreis was: ^{was} Genoa waar het Camposanto op een tienjarige jongen ⁺

In de Middellandse Zee

⁺ ~~was~~ nog niet die protserige indruk maakte ~~elt~~ het later wel op hun maakte.

Later op de H.B.S. in Amersfoort maakte ik een optrek over ~~de~~ zee reis. Er kwamen er een tien voor van ^{niet} de eerste beste leraar Z. Stokvis. Later ^{ontmoette} ik hem weer, hij was toen directeur van de Amersfoortse H.B.S. en ~~hield in Jagje een lezing over Dickens~~ en hij vroeg ~~me~~ zee belangstellend ~~had~~ ~~me~~ ~~over~~ zijn oul-leelingen. Gelukkig is hij de wereld oorlog II goed door gekomen.

! (Zeer populair)

†, in Indië,

Nieuw Ehuus in Amersfoort
 2. ~~aan huis te Amersfoort~~

De heer Trip leende mij af aan My. de Stof-
 pelaar, zuster van de „oom“ Adriaan van
 Kali Bakar. Toen zou ik door een vrouw
 opgevoerd worden. „Tante Da“ leefde van
 kostjongens. ~~aan~~ Het huis, ~~in~~ het onver-
 getelijke Grantsou 3, ~~was~~ had nu niet gemaag,
 maar... een waterleiding ontbrak, er was
 buiten een eenig-lopacht ~~en~~ pomp waarvan het
 konde water naar ijzer smakte. Heerlijk! In
 de keuken en zwengelpomp. Gevolg: geen
 echte W.C., maar tonnetjinstelsel (een
 systeem dat in die tijd in Amersfoort al ver-
 ouderd was). Verder kolenkachels en kolenformis
 in de keuken, geen verwarming op de eerste
 verdieping behalve in de „werkamer“ waar
 koude zolder met slaapkamers o.a. een voor de
 dienstboede.

Ik kaart en achter dit huis een grote tuin plus
 tenniseveld don ons, jongens, ~~en~~ voetbalveld
 omgezet.

Ik vond het een ideaal huis, een villa
 gelijk. En dan nog gelegen aan een beek,
 die toch zo diep was dat een levensnoodde
 man zich vlak voor ons huis ~~reeds~~ te verdrinken.

3. Mijn eerste vriend

Tante Da vond dat ik op mijn eerste school-
 ... de honderd stappen
 ...

~~Ik ~~was~~ daar
 voor het eerst
 mijn broer John
 aan, die ik eigen-
 lyk niet eens
 gekend had.~~

Lenigsmans

Een daarvan
 was mijn broer
 John die ik eigen-
 lyk niet gekend
 had nooit goed
 gekend had. Hij
 was ongeveer 9 jaar
 toen hij ~~in Amersfoort~~
 naar Holland gesternd
 werd, ik zelf ~~toen~~
 te ruim een jaar.

↳ kans zag

er was buiten een eeuwig lopende pomp, waarvan het koude water naar yzer smaakte, heerlijk! In de keuken een zwengelpomp. Gevolg: geen echte W.C., maar tonnetjes stelsel, een systeem dat in die tyd in Amersfoort al enigzins verouderd was. Verder kolenkachel en kolenfornuis in de keuken, geen verwarming op de eerste verdieping, behalve in de "leerkamer" waar huiswerk onder toezicht werd gedaan, een koude zolder met slaapkamers, o.a. een voor de dienstbode.

Naast en achter dit huis een grote tuin plus tennisveld, door ons jongens in voetbalveld omgezet. Ik vond het een ideaal huis, een villa gelyk. En dan nog gelegen aan een beek, die toch zó diep was, dat een levensmoede man kans zag zich vlak voor ons huis te verdrinken.

3. Myn eerste vriend.

Tante Da vond, dat ik op myn eerste schooldag niet alleen de honderd stappen naar de school van "Nageltje" af kon leggen. Aan het handje van een buurjongen Dolph Bolk, werd ik by het schoolhoofd Nagel geïntroduceerd, kwam in de vierde klasse terecht met een onderwyser, Emmerink of zoiets heette hy, die zeer tevreden over my was. Dankzy het huisonderwys te Kali Bakar, was ik met alle vakken by. Ik werd een uitstekende leerling, en haalde met glans op myn 12de jaar het toelatingsexamen van de Hbs.

Dolph Bolk was een zoon van een notaris, die in Plantsoen no.1 een nog grotere tuin, die aan twee bakens grensde, bezat. Ik speelde daar vaak en Dolph werd myn eerste vriend voor het leven.

4. Amersfoort, een mooi middeleeuws stadje.

Het Plantsoen was een buitenste omwalling van een schilderachtig middeleeuws stadje. Op latere leeftyd gaat men deze schilderachtigheid waarderen. Toen ik 11 of 12 jaar was, zag ik het Plantsoen meer als een gelegenheid, waar paartjes vryden. Natuurlyk was ik op die leeftyd vaak verliefd. Amersfoort was ryk aan mooie meisjes. Maar ik was te verlegen, had geen "sjans" en beleefde dus talryke ongelukkige liefdes. Ik zocht troost by myn vriend, we lazen samen de gedichten van Jacques Perk en de Tachtigers, later natuurlyk Heine's Buch der Lieder.

Als ik deze gedichten op oudere leeftyd herlas, zag ik Amersfoort in myn gedachten verryzen, de prachtige Onze Lieve Vrouwe toren, de fraaie oude Waterpoort Monikkendam, vlak by ons huis, de schitterende

Koppelpoort, de Singels met de Muurhuizen. In een van die huizen aan de Singel woonde een van die Amersfoortse schonen, wier aanbidders ontelbaar waren, zodat zy niet myn echtgenote werd. Wel vond ik myn levensgezellin dichtby de Koppelpoort. Daarover straks meer.

5. Myn vader in Holland.

Op een middag in 1902 werd ik van de school van Nageltje thuis geroepen. Papa wachtte ons op. Ik zeg ons, omdat al myn broers in Plantsoen 3 byeen waren. Er werd door een bekende Amersfoortse fotograaf een portret van de zeven Adams gemaakt. Het cliché is later verbrand en ik heb nooit een adruk ervan terug gevonden. Voor het eerst zag ik myn oudste broer Jacques en in feite ook de broers Bert (die zo lang en fors was, dat ik meneer tegen hem zei) en Henri. Trots liep ik door Amersfoort met myn zes broers. Jacques had er plezier in, hy vond dat 12 jarig jongste broertje maar heel aardig.

Nog trotser was vader Adam en zyn zeven zonen. Hy logeerde in Amsterdam in het Hotel de l'Europe. In het bekende restaurant Krasnapolský zag ik voor het eerst dat myn broer John dronken was. In Indie had ik nog nooit een dronken man gezien! Schrok dus toen John zo raar deed, hy was 20 jaar en studeerde in Delft voor myn-ingenieur, maar foof meer dan hy studeerde. Ook met Bert's studie in Delft, ging het niet goed. Papa besloot hem naar Java te sturen om daar zyn fortuin te zoeken; John die m.i.de begaafde van ons allen was, zou zyn studie voortzetten aan de mynacademie in Freiberg in Saksen. Hy was muzikaal, was een A.en een B.man, dat wil zeggen, dat hy zowel in talen als in wis-en natuurkunde uitblonk. Natuurlyk werd ik almaar in Amsterdam door Papa en myn oudste broer, een zeer vrolyke en lang-studerende student, onthaald.

6. De banden met de Bolks.

De familie Bolk, man, vrouw en twee kinderen, verhuisde intussen naar een voornamere straat, nu Snouckaertlaan geheten; daar woonden zy in een groot huis vol antiek, er waren twee dienstboden en vele kamers, een prachtige tuin met een prieel. Een echte representatieve woning voor een notaris; hy had cliënten van allerlei stand, van een W.H.de Beaufort tot een boer, die beweerde van Franse urine te zyn.

Ik was hier kind aan huis, de oude mevrouw Bolk was als een moeder voor my. Zy had eens een dame te logeren, die myn moeder heel goed gekend had en vol lof over haary was. Het was een gastvrye woning. Ik ontmoette er een grote schare familieleden, ook een nicht van Dolph, op wie ik een blauwe maandag verliefd was.

Byzonder aardig en geestig was een jaarlykse geleerde gast, proffessor Bolk, broer van de notaris, anatoom van internationale faam, een ongehuwde zeer vrolyke prof, die er een groot plezier in had om met jongere mensen om te gaan.

1. W. H. de Beaufort, liberale minister van buitenlandse zaken, 1897 - 1901, onder zyn bewind bracht de kruiser Gelderland Paul Kruger naar Europa. Hy was eigenaar van een prachtig buiten, "den Treek", in de nabyheid van Amersfoort.

2. Bolk, zie Encie 6, 54 en 341. Beroemd schynt zyn zogenaamde "retardatie hypothese" te zyn.

Met Dolph en my fietste hy des zomers langs vele scholen, ver buiten Amersfoort. Doel van deze fietstochten was een onderzoek naar ogen en haarkleur, der scholieren.

Ik herinner my zo'n tocht naar Harderwyk, Dolph en ik werden er door de jongens uitgejouwd. Een onbeschaafde demonstratie van de straatjeugd die my in Amersfoort al trof als wy naar school gingen, vooral in de winter als er sneeuw lag, dan regende het sneeuwballen. Totdat... ik een bekende voetballer werd en de baldadige straatjongens my ontzagen! Dolph en ik trokken er ook vaak samen opuit; van hem leerde ik wat van de schoonheid der natuur. Er was toen in Nederland veel natuurschoon, o.a. Randenbroek, woonplaats van de vermaarde bouwmeester, Jacob van Campen (1595-1657) en Heiligenberg waar in de tweede eeuw een klooster gesticht werd.

Dolph ging zich aan de eeuwige schoonheid wyden, verliet het Amersfoortse gymnasium en werd student aan de bekende Kunstacademie in Amsterdam. We zagen elkaar toen alleen in het weekeinde.

1. De resultaten van dit onderzoek zyn door oom Louis zoals wy hem noemden, gepubliceerd in "de bevolking van Nederland in hare anthropologische samenstelling". Van het bestaan dezer publicatie vernam ik eerst na lezing van het boek van prof. dr. A. Chorus "de Nederlander uiterlyk en innerlyk", Leiden 1965, blz. 18 e.v.

2. Gesticht door een zekere Ansfried, een bisschop van Utrecht, zie Prof. Dr. P. Geyl, geschiedenis van de Nederlandsche stam, deel 1, blz. 37.
3. Titel van een boek over Kunst van Dr. E. H. Gombrich.

Ik hoorde dan de verhalen van schilders en hun modellen, het liefdesleven in Amsterdam. Ik zag zyn haren en baard grœeien, zoals het een artist betaamt. Hy werd door de lieve straatjeugd van Amsterdam wel uitgescholden voor "Landru", beruchte Franse vrouwenmoordenaar maar trok er zich niets van aan. Nu zyn die lange haren en baarden de doodgewoonste zaak van de wereld.

7. Een grote familie byeenkomst in Bellevue in Arnhem.

Dankzy Frits Hoebink, die ik in 1973 ontmoette, weet ik nu, dat gedurende Kerstmis 1900 in Arnhem een grote byeenkomst geweest is van Frohnhausers ~~gen~~ aanverwanten geweest is in het hotel Bellevue. Ik vertelde al dat de vader van myn moeder de bouwer en eigenaar van dit hotel was. Grootvader Frohnhauser, geboren in 1805 te Pleisweler in Beieren, vestigde zich in de eerste helft van de 19de eeuw in de Gelderse gemeente Rheden, die vele bekende dorpen omvat, o.a. Velp. Zyn beroep was wagenmaker. Op 11 Augustus 1836 huwde hy de in Dusseldorf geboren en naar Rheden verhuisde wees, Elisabeth, Clara, Wilhelmina Kayser, van veroop keukenmeid. Mogelyk hebben Carl Joseph en zyn vrouw in Rheden wat in het hotel-bedryf gewerkt. Op 8 Augustus 1845 werd Bellevue geopend, in Juni 1847 was het gebouw gereed.

1. Het bouwen zal hy van zyn vader, van beroep Baumeister, geleerd hebben.
2. Data van vestiging en verhuizing werden in die tyd niet geregistreerd, de z.g. bevolkingsregisters zyn ongeveer 1887 ingevoerd.

Ik zou daar toen graag gelogeed hebben, het uitzicht op de Ryn en de Betuwe was heel mooi. En de pryzen?

Kamer met ontbyt op de eerste etage F.2.-

Op de tweede etage F.1.50 en Table d'Hôte F.1.25 !!

Dit was het geliefde vacantieoord van de oudere Adams; zy waren er hartelyk welkom. In December 1900 trokken vyf Adams Arnhemwaarts, in de trein lichtten John en Henri ons drie jongeren, Helen, Herman en my in over de vele familieleden die wy in die Kerstvacantie zouden aantreffen. Grootvader en grootmoeder Frohnhauser waren toen overleden,

In zijn verhaal aan de journa-
list ~~zo~~ verzuimt hij te vermelden
wanneer zijn echtgenote en de twee
oudste kinderen

Godtjes moeder

~~Maar wanneer komen mijn
mijn moeder en haar twee kinderen,
die in Muhlheim vermoedelijk
bij Willy Becker) en zijn zuster geves-
vest waren, ~~so~~ Javawaarts? Te oor-
delen naar de getuigenis van mijn
broer Bert (de eerste die op Java
aan ter wereld kwam) moet het
gem. Adam (één dochter en één zoon plus
de anders) in 1870 bijeen geweest
zijn.~~

~~Hoewel ik mijn moeder nooit gekind
heb, moet zij, ~~na~~ aan te oordelen
naar haar beeltenis, ~~er~~ mooi
gewest zijn. Ook innerlijk, Uiterlijk
maar ook innerlijk. Zij was begaafd,
muzikaal, ~~een~~ linguïste, ~~die~~ een
meesteres in talenkennis. Op de
Katholieke school ~~in~~ klooster-
school ⁱⁿ zeiden de nonnetjes: eerder
zullen de klokken van ~~de~~ dit klooster
uit zich zelf gaan luiden, ^{dan} dat Josephine
Bernardine non zal worden. Zo
vrolijk was zij! Maar uit ~~de~~ enkele ^{charac-}
brieven (die mijn zuster bewaarde)
blijkt dat zij het leven op Java niet
plezierig vond²). En juist toen de~~

f de geboortedatum

Waar

~~Waar~~

~~Van de schoon-
heid~~

Van de getuigenis
van hen die
haar kinderen moet
zij een schoonheid
gevoelt zijn

+ , sprak
niet alleen
Duits en
Hollands,
maar ook
Frans en
Engels

Rooms-
Katholieke school ~~in~~ klooster-
school

L van hun leerlinge
in Arnhem
(haar zij
in 1870
1870 geboren
is)

- 1) De Beckers, die bevriend waren met
een nicht van mijn moeder, hadden een
intense verering voor Dierje Grohn-
häuser.
- 2) Ook van haar en haar familie stelde ik
een genealogisch overzicht samendat heel
wel minder hiaten vertoonde dan het dossier-
Van Dolder.

